

Giovanni Guareschi, Bull

(virà an lenga piemontèisa da René Agagliate; gavà da Giovanni Guareschi, *Baffo racconta*, BUR, 2006)

Gustin a l'era giovo, timid e a chërdia ant la predestinassion. A l'é për lòn che cola matin, nen trovandse an ufissi, com' a l'avria dovù, ma 'nt un-a lèja dij giardin pùblich e avend vëddù che costa lèja a l'era pien-a 'd gent gavà për la banca anté ch'a-i era setà na fija mai vista prima ma ch'a-j piasìa pròpi tant, a l'é vnuje natural pensé: "Cola a l'é la fomna ch'a l'ha dame 'l destin".

E antlora, sentendse giutà dal destin, Gustin a l'é 'vzinasse a la banca e a l'é setasse. A l'é setasse a 'n bondos méter dëscòst da la fija sconossù, ma sòn a l'é nen piasù a chèicadun che Gustin a l'avìa pa vëddù.

As tratava d'un can gròss almen come un bocin d'un pàira 'd mèis e, pì che 'n grugn*, a l'ha tirà fòra un breugg*. Gustin a l'é sautà an pé sbaruvà, ma la fija a l'é antërvenù: "Bull, brav! Coccia!"

Gustin a l'é torna setasse, con prudensa, s'lestrema brova dla banca, e 'l can, dòp d'avèjlo nufià con ben pòca simpatìa, a l'é torna coaciasse, an rognand, sota la banchin-a.

Gustin a l'ha suvasse 'l sudor da la front con un fassolèt: antlora la fija a l'ha sentù 'l dover dë scussesse: "Am dëspias", a l'ha dit. "A fà parèj con tuti jë sconossù ch'a s'avzin-o a mi".

Gustin a l'ha torna pijà sò colorì; a l'avìa trovà 'l cròch da tachesse e a l'é tacasse: "Sòn a veul dì che, se mi doman matin im setèissa davzin a chila, sò can a sarìa pì grassios?"

La fija a l'ha sorijù: "I savrìa nen".

"I podrìo prové", a l'ha campà lì Gustin. "A m'anterssa motoben la psicologia dj'animaj".

La matin dòp Gustin a l'é stërmasse daré 'd na pianta dla lèja e, pen-a a l'ha vëddù la fija ch'as setava sla sòlita banchin-a, a l'é avzinasse, a l'ha salutà con na bela riverensa e a l'é setasse 'dcò chiel.

Bull a l'é sautà fòra an grugnand mënnasios come 'l di prima. Sta vira, nopà, Gustin a l'ha pa bogià. A l'é vnù smòrt ma a l'é restà setà.

"A l'é ciàir ch'a l'ha pa 'rconossume", a l'ha dit quand che la bestia ferosa a l'é tornà a sò pòst sota la banca. "O, dësnò, i-j vad nen a sangh*. Comsëssia, anans ëd tiré le some, mi i proverìa torna... Magara doman a l'istessa ora".

"Second mi a sarìa mej dòp-doman a des ore". a l'ha replicà la fija.

Setà a le doe ponte ëd la banchin-a, Gustin e la fija a son restà pèr na mesorëtta a parlé dla psicologia dij can e, ant ël dësvelup ëd la ciaciarada, ël fieul a l'é vnù a savèj che la fija a së s-ciamava Enrichëtta ma che tuti a la ciamavo Richi, ch'a l'avìa vint ani, ch'a-j piasio nen i giovo sfacià, ch'a l'era pitòst sagrinà pèr vaire motiv e via fòrt.

A 'n bel moment Gustin a l'ha tirà feura 'l pachèt dle sigarëtte e a l'ha slongà 'l brass per ësפורzne un-a a Richi ma Bull a durmìa pa e, con un sàut, a l'era fòra dla tan-a an brogiand.

Gustin a l'ha 'rtirà la man sbaruvà. Ma peui a l'ha pensaje un pòch e a l'ha mostrà 'l pachèt a la belva. Bull a l'ha nufialo an berbotand e a l'ha lassà che 'l giovnòt a sporzèissa n'òutra vira 'l pachèt a la fija. Ma a l'é pa tornà a cocia fin-a quand a l'ha nen vëddù che la Richi a gavava na sigarëtta dal pachèt, a la viscava e a 'ncaminava a fumela.

Mach an col moment a l'ha dèstendù ij nerv e, sèmpèr an bërbojand, a l'è 'rtirasse sota la banca.

"A l'é già un bel risultà", a l'é 'rlegrasse Gustin.

"Am vëdd soens a fumé quand mè papà a l'é fòra", a l'ha spiegà la Richi. "A sa ch'a l'é na ròba ch'am fà nen mal".

"Chi sa come ch'as comporterà se, pr'esempi, mi i-j ofrèissa un bochetin ëd fior", a l'ha asarà Gustin.

"I n'hai gnun-e idèje: Bull a l'ha mai vëddù 'd giovo ch'a m'ofrèisso 'd fior", a l'ha rëspondù an sospirand la Richi.

"A va franch bin!", a l'ha sclamà 'l giovo con ël cheur pien ëd gòj. "La preuva a resterà 'ncor pì anteressanta e rivelatris".

L'esperiment a l'é compisse doi di dòp, a des ore dla matin: Bull a l'ha nufià le fior e peui a l'ha dàit soa contenta.

Gustin a l'ha profitane pèr ëspostesse 'd na vinten-a 'd centim vers la Richi, ma Bull a l'é antèrvnù, bin mënnasios, fasendlo torné, con n'arsàut, a la base 'd partensa. Nen mach, a l'é pì nen tornà a coacesse sota la banca, ma a l'é strojassasse dè dnans: la manœvra 'd Gustin a l'avìa butaje 'd sospet.

"Second mi i l'oma sbalià sistema. Noi i l'oma pa tenù an considerassion la psicologia dël can. Lë sconossù ch'a s'avzin-a a la padroncin-a a podria felo con ëd gram propòsit. Ma minca sospet a scomparèria se l'inissiativa a partèissa da la padron-a e l'assion a fussa portà da la padroncin-a ant la direccion dël foresté".

La Richi a l'ha provà a 'vzinesse a Gustin e Bull, bele an drissand j'orije, a l'ha lassala fé.

Rivà a vint centim da Gustin, la Richi a l'ha chità l'esperiment:

"I-j fas ij mè compliment!", a l'ha dit. "Chiel a conòss a la pèrfession la psicologia dël can".

Con d'àutre preuve, ant la sman-a apress, la dèstansa trames Gustin e la Richi a l'é stàita scursà sempre 'd pì fin-a esse praticament scancelà. E sòn sempre senza che Bull a 'ntervnèissa mai.

"Èl can a l'é parèj", a l'ha tirà le some Gustin. "Pèr chiel tut lòn ch'a fà sò padron a l'é sèmper bin fàit. Mi adess i son convint che se chila, pr'esempi, am dèissa un basin, Bull a la lasseria fé".

Sòn a capitava an vers sèira e 'nt ij giardinèt a-i era nen ànima viva: Richi a l'ha nen sentusse 'd campé d'eva sël feu dël fèrvor sientifich ëd Gustin e a l'ha daje 'n basin sla ciafèrta.

Bull a l'é sautà sù come na tigra e sò breugg a l'ha fàit fé l'arbit* a Gustin.

A l'é 'ndàjne pèr felo torné pasi e, a la fin, la Richi a l'era bin anrabià: "L'esperiment a l'é nen riussì pèr colpa soa" a l'ha sclamà, ofèisa. "Pèr èl can tut lòn ch'a fà 'l padron a l'é giust e Bull a l'ha lassà ch'i-j dèissa 'l basin. Ma 'l gest ëd passeme 'n brass antorn al còl a l'é partì da chiel e Bull a podìa pa acetelo".

A l'han torna provà un pàira 'd di dòp, ma con le giuste precaussion: "Èl can a deuv nen avèj ëd sospet", a l'ha spiegà la Richi. "Ant èl mentre che mi i-j dagh mè basin, chiel ch'a ten-a ij brass dèstendù an aria, bin an vista".

Gustin a l'ha tnù ij brass distèis an àut, bin an vista, e a l'ha 'rseivù, senza dani, sò basin.

Peui a l'é rivaje, naturalment, ël di che Gustin a l'ha perdù la passiansa e a l'ha daje l'*ultimatum*: "Richi, parèj a peul nen andé anans pr'un pess e 't deuve serne: o it arnunsie a mi o al can".

"Gustin", a l'ha rësponduje Richi con ël cheur gonfi, "mè pare a l'ha parlà prima che ti e a l'ha dime: 'Richi, o it seurte co'l can o it reste a ca'. S'i arnunsio a Bull, i deuvo 'dcò arnunsie a vèdd-te".

Gustin a l'ha pensaje un pòch, esaminand bin la còsa e, a la fin, a l'ha pijà soa decision: pèr pì avèj col can ëd la malora tra ij pé ch'a-j ampedia 'd toché la Richi gnanca con un dil, a ventava buté le carte 'n tàula con sò pare.

A l'é stàit arsèivù con bel deuit e, dòp le sòlite sirimònie dël cas, a l'han lassalo sol ant ël salotin privà dla fija.

“Finalment soj!”, a l’ha sclamà Gustin an setandse sël sofà aranda a la Richi e ambrassandla.

Un breugg spaventéivol a l’ha faje sgiassi ’l sangh: Bull a l’era là, come ai giardinèt e la situassion, an pràtica, a ’ndasia pes pèrchè, ant la salëtta, a-i era gnanca la poesia dël parch.

La còsa a l’è nen andà avanti pì che ’n mèis: “Richi”, a l’ha dije Gustin, “mi i veuj resté sol con ti, senza col can maléfich. O is marioma o it ëm vèdde mai pì”.

A l’era teribilment decis e la Richi a l’ha rëspondù: “Ch’a sia fàita toa volontà”.

Pèr nen che ’l can a fèissa dè scàndol an cesa, a l’han lassalo a ca, stacà, e Richi e Gustin a l’han podù mariesse an pas.

Peui, dòp ël rinfresch pendent ël qual Gustin a l’ha scotà con sàdica pèrfidia la cagnara che Bull a fasia ’nt ël ciabòt dël giardiné, ij doi sposin a son montà su soa bela màchina neuva e a son partì pèr ël viagi ’d nòsse.

Un ciò maledet a l’ha fèrmà la corsa gnanca na desen-a ’d chilométer fòra dla sità.

Ij fer a j’ero ’nt ël còfo, sota tute le valis, e, pèr trové ’l crich, tiré fòra la rova dè scòrta e cambiela, a l’è ’ndaje sò temp.

Finalment l’antrap a l’è stàit rangià e Gustin a l’è torna piassasse al volant, a l’ha girà la ciav, ma a l’ha gnanca fàit a temp a buté la prima che na valanca ’d carn a l’è tombaje a còl.

Bull a l’avia s-ciancà la caden-a e, adess, a l’era là, carità ’d póer e ’d sudor.

La Richi a l’è butasse a pioré da la comossion.

“Viagi ’d nòsse finì!”, a l’ha crijà Gustin butand an mòto e fasend inversion.

A son andà a piassesse ant soa bela e franch neuva vilëtta e Bull a l’è stàit consegnà al pare ’d Richi: “I l’hai marià vòstra fija e nen vòstr can!”, a l’ha dije Gustin, fòra dij feuj.

Ma col’istessa sèira Bull a l’era ant la ca ’d Gustin.

Pèr la prima vòlta, Gustin a l’ha perdù la passienssa, a l’è afarasse*, a l’ha aussà la vos e la Richi a l’è butasse a pioré.

Bull a podìa pa amètte che quaidun a fèissa pioré soa padroncin-a e, an dèscotand ij dent afros, a l’è piantasse, pront a sauteje a la gola, dè dnans a Gustin.

E sò grugn a disìa: “O it la piante lì o it fas a tòch!”

“A va bin”, a l’ha tajà curt Gustin. “I pijeroma torna nòstr debat ant nòstra stansia”.

Ma bele ant ël let, a l’ha nen podù finì sò dèscors, ’che, pen-a la Richi a l’è butasse a fé la piangin-a, Bull a l’ha butà su na cernaia nen da pòch.

A l'é passaje 'd mèis e, pòch pèr vòlta, Gustin a l'é abituasse a toleré Bull.

Èl qual, d'àutra part, foravia che nen permètte che Gustin a aussèissa la vos o a gesticolèissa o a fèissa pioré la Richi, pèr la resta a lassava core.

La Richi a l'era na brava fija ma na frisa senza giudissi come tute le fije bele e tròp cortegià.

A-j piasìa avèj èd gent antècà e a dventava rossa 'd piasì quand cheicadun a-j fasìa 'n compliment.

Na sèira d'istà a l'ha vorsù dé na cita festa pèr fé quatr sàut e a l'é rivaje amis e amise.

Gustin, ch'a-j piasìa nen la confusion, a 'n bel moment, antant che j'àutri a balavo, a l'é 'rtirasse 'nt sò studi an companìa 'd na bela bota 'd *cognac*. "Am giuterà a speté che 'sti cassalord* as na vado", a pensava.

Dòp gnanca na mesora, la ca a l'é stàita sopatà da na spece 'd taramòt e a l'é 'rsonaje 'd crij dè sparm.

Gustin a l'ha pen-a fàit a temp a vèdde sò amis Giaco che, con le braje a tochetin, a 'nfilava 'd corsa la pòrta, anseguì da 'n Bull dèscadnà.

Dòp sinch minute la ca a l'era deserta e silensiosa.

Piantà dè dnans a la Richi ch'a l'era dèsblassè sèl let, Gustin a l'ha pretendù ch'a jè spieghèisso lòn ch'a l'era rivaje. A la fin la Richi a l'ha contà: "I j'ero ant èl giardin pèr pijé na bocà d'aria: Giaco a l'ha cercà d'ambrasseme e Bull a l'é antèrvnù".

Bull a l'era lì, piantà sl'uss, ch'a vardava la sen-a.

Gustin a l'avìa soa idèja: "Giacò a l'ha pensà bin d'ambrassete pèrchè ti it ses comportate an manera ch'a l'avèissa l'impression èd podèjlo fé!"

La Richi a l'ha 'rbattù con dè spiegassion campà an aria, pòch chèrdibile an manera che Gustin a l'ha pensà bin èd piantè lì 'l debat.

A portà 'd man a-i era na ramassètta* pèr ij cavèj, èd cole greve con un longh man-i.

Gustin a l'ha pijala e, piassà la Richi sij gènoj a facia an giù a l'ha 'ncaminà a s-ciapassela.

"Bull, am massa!", a l'é butasse a brajé la Richi. "Bull, Bull, daje...!"

Ma Bull a l'ha pa bogià.

Bull a l'é restà lì a vardé lè spetàcol coma s'a fussa 'd pera.

Peui, quand Gustin, finì dè spieghé a la Richi tut lòn ch'a pensava, a l'ha butà giù la ramassètta e a l'é 'ndà an giardin a pijé na bocà d'aria, Bull a l'é 'ndaje apres come se, nopà 'd na belva, a fussa un cagnèt.

Adess Bull a s'anterssa pì nen ëd Gustin e dla Richi: a l'ha sò da fé a ten-e da cont la citin-a che Gustin e Richi a l'han daje da goerné.

Dle vòlte, ant lè sguard ëd Bull a-i é tanta malinconìa: "I ven-o vej", a smija ch'a disa, "e quand a sarà pì granda e mi i-i sarai pì nen, come a farà costa povrin-a senza 'd mi?"

Për lòn ch'a rësguarda la ramassëtta avosà, a l'é verificà che, dòp 'd cola sèira, a l'ha torna pijà soe fonsion d'ardrissa-cavèj.

Sòn i lo disoma pèrchè la stòria a sia completa. As peul nen, ant na conta, lassé na ramassëtta an sospèis.

*grugn = ringhio

*breugg = ruggito

*andé a sangh = piacere, essere simpatico a q.

*fé l'arbit = balzare in piedi

*afaresse = eccitarsi

*cassalord = rompiscatole

*ramassëtta = spazzola